

DEMETER CSANÁD

A ROMÁNIAI MAGYAR KÖNNYŰZENE BÖLCSŐJE

Művelődésszervezés a hatvanas-hetvenes években

Az 1960-as évekre kialakuló beatzenei stílus Európa-szerte jelentős sikereket ért el, így nagyon sok követője akadt a világ minden pontján. Magyarországon már a hatvanas évek elején megjelentek az első beatzenekarok, az Illés, a Metró és az Omega, amelyek a magyar zenetörténet új korszakát nyitották meg.¹ A romániai magyar kisebbség számára nem voltak adottak azok a feltételek, amelyek egy önálló zenei kultúrát és az előadók saját szerzeményeinek a bemutatását segítették volna elő. Itt többnyire az együttesek a külföldi dalokat játszották, vagy románról lefordított slágereket adtak elő.

Mindezek ellenére az új zenei irányzat Erdélyben is *lángra lobbant* egy politikai fordulatnak köszönhetően, igaz, amint később kiderült, csak ideiglenesen. Romániában ugyanis Nicolae Ceaușescu hatalomra jutásával (1965) egy új korszak kezdődött, amely rányomta bélyegét a román társadalomra, ezáltal az országban élő kisebbségekre is. Az új pártfőtitkár *uralkodását* két nagyobb korszakra szokták osztani a történészek: az első az átmeneti engedmények kora (1965–1974), a második pedig az ezt követő erőszakos diktatúra bevezetésének időszaka (1975–1989), amely a pártfőtitkár személyi kultuszának és megalomán törekvéseinek megvalósításával azonosult.²

A romániai magyar kisebbség számára az első periódus nagy bizakodásra adott okot, hiszen úgy látszott, mintha egy reformidőszak venné kezdetét. Így ígéretet kaptak a nemzeti kisebbségek anyanyelvük használatára, gazdasági fejlődésük támogatására és a Román Szocialista Köztársaság (RSZK) Magyar Nemzetiségű Dolgozóinak Tanácsa és az RSZK Német Nemzetiségű Dolgozóinak Tanácsa megalapítására.³ Elindult a bukaresti tévé Magyar Adása, amelynek szerkesztője Bodor Pál lett, létrehozták a nemzetiségek önálló könyvkiadóját, a Kritériont, Domokos Géza vezetésével.⁴ Az 1968-as megváltást követően, habár újraszabták az ország közigazgatási térképét, az új régiókban magyar nyelvű újságok jelenhettek meg, rendezvények valósulhattak meg.⁵ A későbbiekben viszont kiderült, hogy az engedmények időszaka csak addig tartott, míg a pártfőtitkár biztosította abszolút hatalmát.

Amennyiben a romániai művelődést vesszük figyelembe, azt látjuk, hogy a hatvanas évekre már kialakultak a kommunista kultúra alapjai, ami azt

jelentette, hogy az összes művelődési tevékenységet az állam finanszírozta (egy-két kivétellel), de ugyanakkor hozzá tartozott a közművelődés teljes ellenőrzése és cenzúrázása.⁶ Nem beszélhetünk tehát igazi alkotói szabadságról, hiszen a propagandafelelősök pontosan előírták azokat a témákat, amiről a műkedvelők szólhattak. A megyésítés után a községek közművelődési életét a községi pártbizottság propagandatitkára, egyben a kultúrotthon igazgatója és a községi néptanács elnökhelyettese, valamint a Kommunista Ifjúsági Szövetség (KISZ) titkára irányította, kiegészülve az agitációs brigádok tevékenységével. 1968-ban hozták létre az országos és megyei Szocialista Művelődési és Nevelési Tanácsokat (SZMNT), amelynek a céljai között szerepelt: „munkálkodni a román nép magas rendű szellemi civilizációjának biztosításáért, társadalmunk ideológiai és kulturális életének szüntelen gazdagításáért, a városi és falusi dolgozók kulturális látókörének bővítéséért, elősegíteni, hogy a dolgozók elsajátítsák az egyetemes ismeretek nagy értékeit, mindazokat a legfőbb értékeket, amelyeket az emberiség a tudomány, a kultúra és a művészet terén alkotott. Feladata továbbá érvényre juttatni a kommunista etika elveit, ápolni a honpolgároknak a szocialista társadalom általános érdekei iránti társadalmi és erkölcsi felelősséget, nevelni a tömegeket a nép haladó hagyományai, a munkásosztály forradalmi hagyományai, román, magyar, német és más nemzetiségű dolgozók testvérisége szellemében; fejleszteni a szocialista hazafiság érzését a dolgozók körében, tekintet nélkül nemzetiségükre, szilárdítani az egész nép erkölcsi-politikai egységét a Román Kommunista Párt körül.”⁷

Helyi szinten a Megyei Művelődési- és Művészetügyi Bizottság által ellenőrzött ifjúsági klubok, művelődési házak és a Tanulók Háza adhatott lehetőséget egy-egy együttes próbáinak és bemutatkozásának. A törvény emellett előírta, hogy ezek a tanácsok rendelkeznek az összes kulturális-nevelő eszközökkel, a káderek kiválogatásával és ellenőrzésével.⁸

Ceaușescu távol-keleti utazásai után (1971) kezdett átalakulni a művelődésszervezés, hiszen a főtitkár az ott tapasztalt kulturális forradalom hatására igyekezett országában is megteremteni a saját és családja személyi kultuszát. Ennek következtében 1976-ban az országos SZMNT konferencián elhatározták a művelődés hatékonyabb átláthatósága és a személyi kultusz kiteljesítése miatt a *Megéneklünk, Románia (Cântarea României)* országos fesztivál rendezvénysorozatának elindítását, amelyre a következő évben került sor. Tulajdonképpen ez a mozgalom az egész kulturális és művészeti életet átfogta, illetve nyomon követte annak minden tevékenységét, és nem engedett meg semmilyen önálló kezdeményezést. A program kitért az új szocialista embertípus tudatának kialakítására és nevelésére, valamint a pártfőtitkár dicséretére.

Jelen tanulmány a Hargita megyében kialakuló, legrangosabb romániai magyar könnyűzenei rendezvény (ez alatt értjük a beat-, folk- és tánczenét), a Siculus táncdalfesztivál történeti feldolgozására vállalkozik.

Az első lépések

Romániában – akárcsak a szomszédos szocialista országokban (pl. *Ki mit tud?* Magyarországon) – jelen voltak az évente megszervezett, többnyire népzenei, kisebb számban pedig könnyűzenei fesztiválok, amelyek a hetvenes évektől teljesebben ki. Az új stílust játszó zenekarok viszont itt még gyerekcipőben jártak, hiszen tiltották a külföldről (elsősorban a nyugati országokból) származó bármiféle kulturális vagy művészi alkotások behozatalát. Az újra áhító fiatalok így legjobb esetben a Szabad Európa rádióállomásról elhangzó dalokat ismerhették meg és játszhatták. Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy nagyon sok magyar és külföldi együttes albumait csempészték át a határon.

A többségében magyarok által lakott Hargita és Kovászna megyében az SZMNT, a KISZ és a Népi Alkotások háza engedélyezésével különböző helyi és megyei fesztiválokat is szerveztek, melyeken a helyi és a környékbeli együttesek léphettek fel. Ezek az események a Brassóban zajló országos kisugárzású *Arany Szarvas Fesztivál* hangulatát próbálták követni. Hargita megyében nem véletlenül két helyszínen is szerveztek könnyűzenei rendezvényeket. Székelyudvarhelyen a *Siculus fesztivált*, míg Csíkszeredában az *Ezüstfenyő könnyűzenei versenyt*. Ez mintegy szimbolizálta is a megyésítéskor kialakult ellentéteket a két település között, ugyanakkor zenei és szervezési konkurenciát is jelentett.⁹ Emellett még rendeztek hasonló rendezvényeket a megyében az elkövetkezendő években, viszont ezek nem váltottak ki jelentős visszhangot, és nem zajlottak rendszerességgel.

A székelyudvarhelyi *Siculus Klub* 1968-ban alakult meg a művelődési ház alagsorában, a megyei pártbizottság jóváhagyásával és támogatásával, nevét az 1966-tól megalakult *Siculus* együttesről kapta. Ez a formáció volt a település első táncdalzenekara a következő tagokkal: Poldner Gyula (dob), Bán Miklós (basszusgitár, klaviron, nagybőgő, klarinét), Lukács András (saxofon), Balázs László (tangóharmonika), Simon Balázs (tangóharmonika), majd Silay István (gitáros).¹⁰ Az együttesvezető Bán Miklós, a művelődési ház akkori igazgatója, biztosította számukra a próbálási lehetőséget, ugyanakkor az 1967-től kinevezett KISZ-titkár, Pakot József szárnyai alá vette a zenekart és fellépési lehetőséget kínált. Ekkor vetődött fel először egy klub létrehozásának az ötlete, ahol a munkás fiatalok szórakozni tudnának, ugyanakkor különböző helyi és meghívott együttesek is játszhatnának.

Az elképzelés megvalósításában segítséget nyújtottak a helyi vállalatok, valamint a színpadon fellépők – Madaras Gábor, Cseh Judit, Czákó Ádám, Kisfalussy Bálint, akiket a *Siculus* együttes kísért –, akik a belépődíjak árát felajánlották felszerelésre.¹¹ Így önerőből szerezték be a berendezéseket (székek, asztalok), majd a megyei KISZ-szervezet, a municípiumi titkárral az élen, támogatást nyújtott a klub működéséhez (hangszórók, hangszerek be-

szerzésével). Az új helyiséget az 1968-tól Siculus nevet felvevő együttesről nevezték el, és a jó szervezésnek köszönhetően az 1969-es év szilveszterét a fiatalok már itt tölthették, s az elkövetkezendő években a klub szinte állandóan telt házzal működött.

A megyei KISZ-bizottságnál is felfigyeltek erre az aktív szerveződésre, s ez alapján 1970-ben jelentést készítettek. Ebben megjegyezték, hogy az elmúlt időszakban sikeresen tevékenykedett a Siculus együttes, ami az utóbbi két évben 243 előadást jelentett, 97 200 néző vett részt ezeken a fellépéseken az ország különböző megyéiben.¹² A számok tükrében, az elért eredmények, a tartalom és a művészi színvonal állandó javulása, valamint a bemutatott műsorok alapján a zenekartól közeljövőben is hasonló intenzitást várt el a KISZ. A megyei szervek a „Siculus” Ifjúsági Klubot az előző évek nagyszerű megvalósításának, saját kulturális intézményüknek tekintették.¹³ A beszámoló szerint a több mint 300 ezer lejes értékben hazafias munkával létrehozott létesítmény megalakulása, 1970. január 1. óta lehetőséget nyújtott számos kulturális tevékenység és más nevelő, szórakoztató akció megszervezésére, amelyeken november 1-jéig 40 444 résztvevő jelent meg.¹⁴ Az ifjúsági klub keretében működött több szekció is, mint például a fiatal mérnökök, technikusok, az amatőr képzőművészek, nők, sportbarátok, eszperantósok, zenekedvelők klubja, de szórakoztató műsorokat is adtak a klubban: a cipészek, a Lemn-Metal szövetkezetek, az iskolák és a kórház.¹⁵

A helyi sajtóban a következő képet kapjuk az alagsori intézmény arculatáról: „A belépőt a ruhatáros fogadja. Tilos nagykabátba bemenni. Kifizeted a belépődíjat, félretolod a bársonyfüggönyt. Bent vagy. Hangulatvilágítás, a falon fémdomborítások, kovácsoltvas bútorok. Balra a bárpult, a gyöngyfüzér függöny szálainak ingó mozgása az olasz bárokat juttatja az ember eszébe. Szemközt a zenekari pódium, mellette egy mini-színpad. A sarokban tv, rádió. A másik falon kovácsoltvas folyóirattartó, rajta a napi kiadványok, irodalmi folyóiratok, magazinok. Az asztalokon kávé, pepsi, s aki szeszesebbet kíván, s engedi a zseb, ihat francia konyakot. 300 000 lej értékben hazafias munka. Ennyivel járultak hozzá az udvarhelyi fiatalok. És berendezték az egykori bútorraktárt. Azt hiszem, többet mond ez mindennél, a legharsányabb felkiáltásnál is. Aztán a Siculus lép a dobogóra. Egy árnyalattal sötétebbek lesznek a színek. »Fehér házikó...«, majd »Csavard fel a szőnyeget...«”¹⁶

A fenti beszámoló alapján az ifjúsági klub elnyerte a megyei hatóságok bizalmát, mintegy példaértékűnek tekintették a térségben, ezért nagyobb figyelemben részesült.

Az első Siculus táncdalfesztivál megszervezése

1970-ben a Siculus Klub és a Román Televízió Magyar Adása rendezésében indult el a Küküllő parti városban az évente megszervezett könnyűzene-fesztivál, amelyen a vendég együttesek által előadott román számoktól eltekintve a magyar zenéé volt a főszerep. A szervezők az országos trendtől eltérően több stílus számára is lehetőséget biztosítottak, és ezeket külön kategóriánként értékelték. Három jelentősebb stílusirányzatra oszlott: folk, tánczene és beat. Külön érdekesség, hogy az utóbbi műfaj hivatalos formában is megjelenhetett, hiszen köztudottan tiltva volt a kapitalista országokból származó stílus, ugyanakkor a hatalom ezzel hallgatólagosan tudomásul vette, hogy a fiatalok többsége hallgatja és utánozza a nyugati zenét. Természetesen csak a szocialista kultúrának megfelelő zenei és szöveges művek jelenhettek meg a fesztiválokon, a külföldi együttesek dalait csak korlátozottan, esetleg klubok szintjén játszhatták az együttesek.

A rendezvény megszervezése két székelyudvarhelyi személynek volt köszönhető, Pakot Józsefnek, az akkori városi KISZ-titkárnak, és Csiszár Antal kultúrigozgatónak, akiknek nevét Józsa Erika szerint „aranybetűkkel kellene beírni az erdélyi nagy tettek könyvébe”.¹⁷ A fesztivál ötlete Csiszár Antalban fogalmazódott meg, bevallása szerint sokat foglalkozott zenés kabarék játsszával, és így 1969-ben eljutottak Bukarestbe vendégszerepelni, ahol a Petőfi Házban léptek fel.¹⁸ A közönség jól szórakozott, viszont az utána következő sajtótájékoztatón az újságírók kifogásolták, hogy az előadásokat miért nem hazai szerzeményekkel adják elő. Útban hazafelé ez adta az ötletet az intézményvezetőnek, hogy be kellene bizonyítani az országnak, hogy vannak jó hazai magyar szövegírók, zeneszerzők, énekesek és együttesek. A kezdeményezést Pakot József felvállalta, így „én voltam az ötletadó, ő pedig a bátya, aki tartotta a hátát, vagyis vállalta a kockázatot”.¹⁹

Emellett természetesen még sok ember dolgozott, hogy a rendezvény megfelelő színvonalú legyen, mint Bán Miklós, Simon Balázs (ő készítette a díjakat), Bálint Mócsi (ő készítette a fesztivál jelvényét), Kisfalussy Bálint (szervezés), Kaizler László (jogász és zeneszerző, aki megírta többek között a fesztivál nyitószámát), Bodor Pál (a tévé Magyar Adásának akkori főszerkesztője) és még sorolhatnánk.²⁰ Így először 1970-ben meghirdették a kimondottan magyar zenészek seregszemléjét.

Király István megyei KISZ-titkárnak az első fesztiválról írt kétoldalas jelentésében azt olvashatjuk, hogy Székelyudvarhely municípium KISZ-szervezete június hónap végén azzal a javaslattal jött a megyei bizottságoz, hogy szeretne egy táncdalfesztivált szervezni, amelyre több együttest meghívna, azzal a céllal, hogy elősegítse a magyar nyelvű együttesek saját dalainak bemutatását. A párt- és állami szervek engedélyt adtak az esemény megszervezésére, viszont azzal a kikötéssel, hogy saját pénzből kell ezt megold-

ják, mivel nincs a KISZ-szervezetnek erre anyagi kerete.²¹ Ezután a megyei pártbizottság propagandaosztálya is jóváhagyta az előkészületeket. Csiszár Antal visszaemlékezésében szintén kifejtette, hogy anyagi támogatást egyáltalán nem kaptak, kimondottan a zenét kedvelő közönségre számíthattak.²²

Az első fesztivált augusztus 13–16. között rendezték meg a székelyudvarhelyi kultúrházban, ahol 11 formáció lépett fel 3-3 versenyszámmal (27 szerző 52 szerzeményt küldött be), és amelynek gálaműsorát élőben közvetítette a Román Televízió Magyar Adása.²³

A KISZ-jelentés szerint a Municípiumi Bizottság a hivatalos versenyzők mellett 12 vendégelőadót hívott meg (együtteseket, szólólistákat), Maros, Kolozs, Bihar, Máramaros, Kovászna megyékből, akik a szünetekben szórakoztatták a közönséget. A zsűriben tízen vettek részt, köztük a híres zeneszerző és zenekritikus George Sbârcea, az Electrecord hanglemezgyár elnöke.²⁴ Az eseményre meghívták a helyi és országos sajtót, így beszámolt a rendezvényről a *Scântea Tineretului*, az *Ifjúmunkás*, a *Dolgozónő* és a megyei lap, a *Hargita*.

A jelentés szerint a fesztivál jó hangulatban zajlott le, és megfelelő volt a felkészülés is, viszont néhány szervezési problémát említett meg Király István. Ilyen volt elsősorban a zsűri összetétele, amely ideiglenesen állt össze, és néha a versenyben lévő együttesek frontemberei kényszerültek bírászkodni. Mindemellett nem vett részt a Megyei Művelődési- és Művészetügyi Bizottság és a Népi Alkotások Házának egyetlen tagja sem, azzal az indokkal, hogy nem hívták meg őket a rendezvényre hivatalosan.²⁵ A megyei pártbizottság heti gyűlésén megvitatták az ügyet, és kiderült, hogy a Népi Alkotások Házának igazgatója, Gáll Árpád az említett időszakban szabadságon volt, így értelmetlennek tartották a hivatalos meghívót elküldeni neki. Király beszámolója szerint, habár előfordult egy-két szervezési probléma, ez semmit nem von le ennek az egyéni kezdeményezésnek a sikerességéből.²⁶ „Külön kell szólnunk a municípiumi KISZ-bizottság az Ifjúsági Klub kezdeményezéséről, ami illeti a »Siculus« táncdalfesztivál megrendezését ez év augusztusában, amely Beke György író *A város dicsérete* című cikkében Székelyudvarhelyt a hazai magyar táncdal bölcsőjévé avatta. Egyes kisebb hibák kivételével elértük célunkat, ezt bizonyítja az is, hogy a Román Televízió Magyar Adása első helyszíni közvetítését erről a fesztiválról sugározta. Ezek a tények arra köteleznek, hogy a jövőben még jobban, levonva a következtetéseket a hibákból, szervezzük meg ezt a szép akciót.”²⁷

Csiszár Antal szerint, habár megfigyelők szép számmal jelen voltak a rendezvényen, mégsem cenzúrázták a műsorokat, viszont amikor már országos hírnév felé kezdett irányulni a fesztivál, szálkává vált a hatalom szemében.²⁸

Az országos hírnév felé

A második Siculus fesztivál 1971. szeptember 2–5. között zajlott le, amely már komolyabb szervezéssel büszkélkedhetett, hiszen külön kategóriában díjazták a dzsessz-, beat- és kommerszzenekarokat. Az anyagi támogatás továbbra is elmaradt, ezért a szervezőbizottság körlevélben kérte a hazai magyar lapokat és a művelődési intézményeket, hogy különdíjakat ajánljanak fel a versenyzők ösztönzésére (erre kezdetben nem sok esély látszott).²⁹ A zsűri szakértőbbé tétele érdekében meghívták Mișu Iancut, Birtalan Józsefet, Richard Batsert, Winkler Bélát, Márki Zoltánt és Boros Zoltánt, hogy ne érje az a vád a rendezvényt, miszerint filológusok ítélik zenei vonatkozásokban, nemegyszer a versenyző együttesek vezetői is zsűrizhettek. Emellett a rendezvény színvonalának emelése érdekében igyekeztek neves előadókat is meghívni, így Angela Simileát (a brassói *Arany Szarvas Fesztivál* díjazottját), Giony Dimitriut, Fogarassy Györgyöt, Szabó Editet és Sergiu Cioiut.³⁰ A KISZ-bizottság kérésének is eleget tettek azáltal, hogy a megye különböző művelődési szerveinek a segítségét kérték, de kezdetben erkölcsi támogatáson kívül mást nem kaptak.³¹

Ezekben a napokban az egész város lázban égett, egy korabeli beszámoló szerint: „Székelyudvarhelyen tegnap este, ünnepi külsőségek közepette és népes közönség előtt megkezdődött a hazai magyar táncdal második fesztiválja. S most négy napon át az ősi városban a fiatalság, az ifjúság dallamai szárnyalnak majd mindannyiunk örömeire és kedvére. [...] Hangsúlyozzuk: a lényeg most a dal, az ének, amely betölti Székelyudvarhely városát, a dalolás és éneklés, a könnyűzene művelőinek – és hallgatóságának – nemes versengése, de pillanatig sem feledkezünk meg arról, hogy az országból Székelyudvarhelyre dalosok-zenészek, zenerajongók és hallgatók e seregszemléje egyben olyan közművelődési tett is, mely nemcsak a város közismerten becses rangját hivatott öregbíteni, hanem – egyszersmind igényeket támaszt. Mi hisszük, hogy igényesség és színvonal, minőség és ízlés találkoznak a hazai magyar táncdal második fesztiválján...”³²

A programot tekintve az első napon a csíkszeredai Saepya, a nagyváradi Metropol Group, az aradi Ypsilon lépett fel. Az utóbbi két együttes – akiknek tagjai többnyire alig töltötték be a 19. életévüket – először léptek fel a fesztiválon egy igazi nyugatias, „hangosan bömbölő” zenét játszva, amire az akkori zsűri és a közönség sem volt felkészülve.³³ A helyi sajtóorgánumok is így közvetítettek az új stílusról: „Hogy az együttes tagjai értik a dolgukat, az nem vitás előttünk a látottak, hallottak alapján, mesterségbeli tudásuk azonban, véleményünk szerint nem lépte túl egy jól összeszokott iskolai könnyűzene-csoport tudását, énekeseik hangjáról pedig csak annyit mondhatunk: valószínűleg kellemes lett volna, ha a zenekar mértékletesebben játszik, így azonban nem hallottuk. S ezzel tulajdonképpen, az első napra vonatkozó,

leglényegesebb mondandónkhoz jutottunk el, mely érvényes a csíkszeredai Saepya könnyűzene-együttes teljesítményére is, amely azzal a hátránnyal indult, hogy elsőként lépett színpadra.”³⁴

A második napon a helybeli Siculus, a szatmári Rytmic és a marosvásárhelyi Sympathy mutathatta be dalait. A harmadik napon a borszéki Apollo, a nagyváradai Concorde, és a szatmári Zephyr lépett fel. Ezek az együttesek szerződésben kötelezték magukat a részvételre. A sajtóban ironikusan megjegyezték, hogy a Manyák Erik vezette szebeni együttes nem jelent meg, mivel úgy tűnt, „ elveszett ” a tengerparton.³⁵ Így az előző 11 fellépővel szemben 9 maradt, habár új zenekarok is szóba jöttek.

Józsa Erika visszaemlékezésében egy érdekes helyzetről számolt be, ami szinte botrányhoz vezetett, hiszen Horváth Károllyal közösen fellépve, Concorde néven jelentkeztek a fesztiválra, hisz a szervezők kötelezték, hogy a szólistákon kívül mindenki más együttesként regisztrálja magát. A felkonferálásnál viszont Concordia néven mutatták be az elektromos hangszerekkel ellentétben csellóval, nagybőgővel, dobogitárral és szájharmonikával felszerelt kétfogós csapatot. Ezen a néven pedig köztudottan egy temetkezési vállalat működött Nagyváradon, így a fellépők majd megfulladtak a nevetéstől.³⁶

Mindezek ellenére a résztvevők pozitívként értékelték, hogy a vetélkedő technikai szüneteiben, amikor egymást váltották az együttesek, sem töltötték hasztalanul az időt a zeneszeretők, hiszen Berkó György és Botka László színművészek a sepsiszentgyörgyi Állami Magyar Színház meghívott tagjai színparkozó jelenetekkel, kabaréba illő mókákkal fokozták a hangulatot. Angela Similea, Giony Dimitriu fellépése pedig egyenesen országos szintre emelte a rendezvényt.

Az 1971-es fesztivál díjazottjai a következők voltak: Silay Edit előadói díj, Kisfalussy Bálint a legjobb táncdalszöveg, Concorde együttes beatzenekari díj, Zephyr együttes tánczenekar díj, Vakarcz Pál táncdalszerzeményi díj, Siculus együttes a zsűri különdíja. A legnépszerűbbek: a Concorde együttes, Birta Csaba szerző, Kisfalussy Bálint énekes.³⁷

Az 1972-es fesztivál minden várakozást fölülmúlt, óriási hírnévre tett szert, Zoltán Aladár zenetudós szerint az itt lejátszott dalok közül egypár megállta volna a helyét San Remó-i fesztiválon, világhírnevet szerezve.³⁸ Az ötnaposra bővült rendezvényen (szeptember 19–24.) mind a résztvevők, mind a közönség száma megtöbbszöröződött. Az utóbbiak nagy részének nem sikerült bejutnia a zsúfolt termekbe, így az utcán és a folyósokon lézengtek a fiatalok (ezt később a hatóságok felhasználták a rendezvény betiltására).³⁹

Újdonságnak számított, hogy bevezették a folk kategóriát, hiszen nagyon sok együttes nem elektronikus hangszerekkel lépett fel. A rangos eseményre már részvételüket és díjaikat is felajánlották a helyi és országos művelődési intézmények, lapok. A Kovászna megyei helyi sajtóban is elismerően szóltak a fesztiválról: „Azt is megkérdezhették az olvasó: miért éppen Udvarhe-

lyen? Nos, azon túl, hogy a szervezés ötlete ott született meg, azt is el kell ismernünk, hogy pillanatnyilag valóban keresve sem találnánk alkalmasabb helyet. A székelyudvarhelyi KISZ-bizottság évekkel ezelőtt megszervezte sajátos arcélú ifjúsági klubját, mely a születése pillanatától a Siculus névre hallgat. Aki soha nem járt e klub rendezvényein, nehezen hinné el, hogy a kisvárosban ilyen fantáziával teli, változatos és élénk ifjúsági tevékenységet lehet életre hívni. Márpedig az udvarhelyieknek sikerült. A klub kezdettől fogva ténylegesen a város ifjúságának második otthona, rendszeres találkozó helye lett, s ragaszkodásuk érthető is, ha arra gondolunk, hogy az érdekesítő tudományos előadástól egész estén át tartó könnyűzene-koncertig mindent rendeztek, és e rendezvényeken együtt ült a gépészmérnök és a szakképesítetlen munkás...⁴⁰

A fesztiválon 18 együttes versenyzett, a sajtó szerint az utolsó nap fellépői aratták a legnagyobb sikert, a marosvásárhelyi Lyra kommersz együttes, a nagykárolyi női beat együttes, a Dianos-II, akik 1970-ben dicséretet nyertek úgy a *Siculus fesztiválon*, mint a *Szatmár csillaga* elnevezésű fesztiválon is. Nagy érdeklődéssel várták a bukaresti Concorde Folk együttes szereplését, akik egy évvel korábban nagydíjat nyertek. Utolsó fellépő a szatmári Zephir zenekar volt, amely 1966-ban jött létre, és már az alakulásának első évben második díjat nyert a műkedvelők országos versenyén, két évre rá megnyerték az országos első díjat, 1971-ben a második díjat, és a Siculus-nagydíjat is.⁴¹

A közönséget, a zsűrire való várakozás idejében Adorjáni Ernő karvezető zenészei és énekesei – Birzán Erzsébet, Nagy István és Mátyás Éva – szórakoztatták színes és változatos előadásaikkal. Emellett a marosvásárhelyi diákház modern táncegyüttese is fellépett. A díjazottak⁴² részvételükért oklevelet kaptak: a székelyudvarhelyi Canticum, az aradi Ypsilon, a szovátai Sympathia, a marosvásárhelyi Búgócsiga, a szatmári Rytmik, a nagyváradi Metropolis Group és a nagykárolyi Fiatalság. Dicséretben részesült: a nagykárolyi Dianos-II és a Kastélylakók, valamint a kolozsvári Polyton. A művelődési és szocialista nevelési bizottság díját a legnépszerűbb dal szerzője, Gyarmati Pál kapta, a *Te vagy a hibás* című daláért. A népszerűségi díjat a székelyudvarhelyi Siculus együttes, a legjobb előadói és a *Munkás Élet* szerkesztőségének díját a székelyudvarhelyi Silay Edit kapta. Az *Utunk* szerkesztői díját Czumbil István (Nagykároly) és Nagy László (Marosvásárhely) vehette át. A Siculus klub díja a legfiatalabb versenyzőnek, Keserű Istvánnak, a municípiumi KISZ-bizottság díja a legfiatalabb együttesnek, a zsigódi Provizornak adatott. A megyei KISZ-bizottság díját egy klasszikus vers leg-sikerültebb zenéjéért Agyagasi Ilona vehette át Marosvásárhelyről, a legihlettebb szerelmi dallam szerzőjének kategóriájában Adorjáni Ernő részesült kitüntetésben. A megyei KISZ-bizottság még díjban részesítette Kisfalussy Bálintot (Szatmár) és Elekes Csabát (Nagyvárad). A *Rádió-Televízió* díját a Zephyr együttes és vezetője, Fekete Iván (Szatmár), Sárosi Endre (Marosvá-

sárhely) kapták. Az *Igazság* szerkesztősége Popa Rodicát (Marosvásárhely), a *Megyei Tükör* Deák Endrét (Marosvásárhely), az *Ifjúmunkás* Horváth Károlyt (Bukarest), a Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság Boros Zoltánt és Bokor Ildikót részesítette jutalomban. A municípiumi szaktanács díját pedig dr. Kaizler László (Székelyudvarhely) nyerte el. A nagydíjak a következők voltak: zenekar (folk): bukaresti Concorde (tagjai már a fővárosban éltek); zenekar (beat): szatmári Micron; zenekar (kommersz): marosvásárhelyi Lyra; szerzemény: dr. Kaizler László (Székelyudvarhely); szöveg: Horváth Károly (Bukarest); énekes: nagydíjat nem osztottak.

A fesztivál színvonalát mintegy betetőzte, hogy a Román Televízió Magyar Adása közvetítette a versenyzők fellépéseit, ugyanakkor az Electrecord hanglemezgyár 1974-ben kiadta a fesztivál dalainak válogatását.

Természetesen megjelentek a rendezvényt kritizáló, rossz szemmel tekintő vélemények is, mint például a díjak kiosztását követő gálaesten történetek szóvá tevők. A tudósítás szerint az együttesek és az énekesek „túlságosan is »felszabadultan« játszottak, énekeltek, zenés kabaré látványát keltették. Hogy miért? – Talán azért mert egyes versenyzők sértődöttségükben (amiért éppen nem a megálmodott díjat kapták!) így állottak bosszút... az ártatlan közönségen. Vagy talán azért, mert már vége volt a versenynek, nem kellett félni a zsűri igényes szemétől-fülétől. Mindegy miért. Az előző napokon a legkomolyabban is szereplő együttesek egyszeriben vigadói zenekarokká váltak. A közönség igen nagy csalódására. Így vesztette el az ünnepélyességet a díjazottak díszelőadása.”⁴³

Kaizler László szerint 1972 volt a csúcs, de akkor már lehetett érezni, hogy nagy nyomás nehezedett a fesztiválra, hiszen a televízió és a rádió segítségével az egész ország figyelte a székelyföldi eseményeket.⁴⁴

A vég

A negyedik könnyűzenei fesztivál is normál mederben zajlott, az előző év magas színvonalán, s az akkori híradások szerint ebben az évben jelezte részvételi szándékát a magyarországi Omega együttes és Koós János szólóénekes, viszont a román hatóságok nem engedélyezték a részvételüket. A rendezvényt így minősítette a magyarul tökéletesen beszélő George Sbarcea (Claude Romano) zenetudós: „A Siculus rendezvény hazai viszonylatban is eredeti vonása, ami által elüt a többi országos táncdalfesztiváltól az, hogy stílusok szerint mutatja be és értékeli az előadókat, alkotókat egyaránt. Ennek igen fontos nevelő értéke van, mivel az amatőr és professzionista művészek nincsenek mindig tisztában a stílusfogalmakkal és ezért a tánczenét habzsoló melegszívű hallgatók sorában is számos félreértést idéznek. Hogy milyen sokoldalú és technikailag nemegyszer megfelelő köntösbe öltöztetett

a versenyre, vagy még inkább a versengésre érkezett hazai magyar táncdalalkotás, azt a számos díj is bizonyítja. Nemcsak a formaadás természetes könnyedsége fontos ezekben az apró darabokban, amelyek sikeresen emelik a tartalmat, hanem ahogyan a forma együtt vibrál a lényeggel, a gondolattal. Még ott is, ahol az amatőr versíró ihlete és irodalmi tapasztalata hiányos, a szövegek tele vannak költői képekkel, a tehetség rövid lélegzetű, de mindig magával ragadó megnyilvánulásával. S ami ezekben a dalokban zeneileg még talán tökéletlen volt, az is kedves és relatív ügyetlenségnek tűnt az ifjú együttesek, előadók legtöbbször ízléses és illatos tolmácsolásában.⁴⁵

Ha a díjazottakat vesszük figyelembe, az ismert nevek mellett újakat is találunk:

Szerzemény: folk: Zakariás Attila (Barót) – *Égretörés*; tánczene: Gyarmati Pál (Székelyudvarhely) – *Keresd meg*; beat: Győri László (Kolozsvár) – *Ha nem ismerte meg az ember az embert*.

Együttes: folk: Harmat-kettős (Barót); tánczene: Zephyr (Szatmár); beat: Metropol (Nagyvárad)

Énekes: Győri Klára (Zilah)

Szöveg: Kenéz Ferenc, a szöveg címe *Őszi tengerpart*.

Különdíjakban részesült a kolozsvári Atlantic együttes, Németh Tibor nagyváradai énekes, Babrik József, Manyák Erik (Szeben), Győri Klára, Bokor Ildikó (Kolozsvár), Tuli Edit (Székelyudvarhely), Kisfalussy Bálint, Vox Humana (Nagyvárad), Mátyás Éva (Marosvásárhely), Búgócsiga együttes (Marosvásárhely). A korabeli feljegyzések szerint megszokott barátságos, jó hangulatú fesztivál zajlott.⁴⁶

Csiszár Antal elmondása szerint Szekeres elvtársnak, a megyei propagandatitkárnak *köszönhetően* szüntették be a rendezvényt, aki miután Maros megyéből (ahol tönkretette a magyar kulturális életet) Hargita megyébe költözött, és látva, hogy milyen sikeres a fesztivál, megpróbálta azt saját elképzelése szerint átalakítani.⁴⁷ Ugyanis az utolsó fesztiválon a tévé már nyolc autóval volt jelen, a bukaresti, a vásárhelyi és a kolozsvári rádió is képviseltette magát, a külföldi lapok is kezdtek érdeklődni az esemény iránt.

Szekeres javaslata az volt, hogy a fesztivált tegyék át a megyeközpontba, Csíkszeredába, és ő majd biztosítja a nagy nézőszámot meg a magas bevételt, mindezt úgy, hogy román együttesekkel egészíti ki a versenyt, ezzel elnyerve a hatalom szimpátiáját. Emellett ígéretet kapott Csiszár, hogy továbbra is ő maradhat a rendezvény főszervezője jó fizetéssel, és még egy háromszobás csíkszeredai tömbházlakás *kiutalását* is megelőlegezte. A városi kultúrház igazgatójának a válasza így hangzott: „a Siculus Fesztivál Udvarhelyen született, és itt is hal meg, innen sehova el nem megy”. Ezek után a feldühödött megyei propagandatitkár ellenségének titulálta Csiszárt, és megígérte, hogy a rendezvényt megszünteti.⁴⁸

Már az elkövetkezendő évben eljárást indítottak a szervezők és a rendezvény ellen irredentizmus és sovinizmus vádjával, és habár még az 1974-es KISZ-gyűlésen napirenden szerepelt a fesztivál, mégsem került megszervezésre.

Ezzel a hatalom egy nagyon komoly csapást mért a romániai magyar könnyűzene életére, hiszen a legtöbb együttes ezután felbomlott, nem kapva lehetőséget a fellépésre, mások a diktatúra elmélyülésével emigráltak, és habár voltak még próbálkozások a következő években a hazai magyar zene felélesztésre, de sajnos csak időszakosnak bizonyultak. Mégis elég volt arra ez a négy év, hogy fiatal együttesek országos ismertségre tegyenek szert, mint a nagyváradi Metropol zenekar,⁴⁹ vagy egyéni karrierlehetőséget kapjanak, mint Józsa Erika, aki 1985-ig a romániai Magyar Adás bemondónője volt.

1973-mal lezárult egy korszak, amit nyugodtan nevezhetünk a romániai magyar beatnemzedéknek, ahogy maguk a *Siculus fesztivál* résztvevői is nevezték. Horváth Károly a következőképpen jellemezte ezt a generációt: „Amatőrök voltak zenészként, magánemberként, egyébként egyaránt. Nincs szebb dolog a boldog amatőrizmusnál! Azonban elkerülhetetlenül érkeznek a profizmus előszelei. Két drága jó ember Székelyudvarhelyről, Pakot József és Csiszár Antal, a diktatúra pillanatnyi zavarát kihasználva eltervezik, hogy magyar könnyűzenei fesztivált szervezzenek Romániában. A zenekarok tömegesen jelentkeznek, írják a saját dalokat, dalszövegek születnek, robban a kreativitás, egyenlegek varrattatnak, mindenki lázasan tanulmányozza a menetrendet, hogy lehet Udvarhelyre eljutni – ma se könnyű –, mindenki segít mindenkin, terjednek a pletykák, hogy a fesztiválon ott lesz a rádió is meg a TV is, itt a nagy lehetőség, megy a szekér gyerekek, mit szekér, kocsis, autós, Mercedes, Porsche, eszeveszett sebességgel közlekedik az Oscar, a Grammy. Udvarhely Erdély talán egyik legrokonszenvesebb városa. »Kisváros, mely mindig nagyváros szeretett volna lenni, de sohasem adatott meg neki« – írja róla a város büszkesége, Tomcsa Sándor. Derűt és jókedvet árasztó hely; picit bohém, de önnön jelentőségével teljesen tisztában levő emberek lakják. Ideális fesztiválváros. A szervezés – mai szemmel is végiggondolva, példás. A »párakkordos« gyerekek napok alatt sztárok lesznek, a város ünnepli őket: megszületik a »Siculus-generáció«. Ez a társaság évtizedeken keresztül fontos szerepet játszott az erdélyi magyar zenei életben. A fesztivál betiltása után – naná, hogy betiltották 73-ban – sok zenész más és más műfajban próbálta kifejezni önmagát. Volt, akinek táncháza lett, volt, aki régizenész vagy színházi muzsikus vagy kórustag lett, attól függően, hogy a Hatalom mit engedélyezett és mit nem. Aki a 70-es évek elején megfordult Udvarhelyen, átesett egy álomszerű betegségen, aminek az volt a lényege, hogy: »igen, lehet és érdemes csinálni valamit« – SICULUS!”⁵⁰

Az 1989-es rendszerváltás után egy évvel újból megszervezték a fesztivált, amelyre 12 hazai együttes nevezett be, ugyanakkor a szervezők meghívásá-

nak eleget tett Kisfalussy Bálint, dr. Keizler László, Pakot Józsefet pedig a rendezvény díszelnökévé választották.⁵¹ Sajnos napjainkig ez volt az utolsó *Siculus fesztivál*.

Összességében elmondhatjuk, hogy nem érheti az a vád a Romániában élő magyar kisebbséget, hogy nem tette meg kötelességét, és nem próbálta – egykét lelkes ember elkötelezettségével – felrázni a romániai magyar zenei életet. Sajnos a Ceaușescu-diktatúra nem adott olyan lehetőségeket a könnyű-, beat- és rockzene térhódításának, mint mondjuk Magyarországon, de kétségkívül a székelyudvarhelyi rendezvény volt az egyik legjelentősebb és legrangosabb esemény az országban.

Jegyzetek

- ¹ SZÓNYEI Tamás: Rohan az idő. A magyar beat hőskora, *Rubicon*, 2004/8–9., 109–118. p.
- ² L. bővebben a korszakolást VINCZE Gábor: *Illúziók és csalódások. Fejezetek a romániai magyarság második világháború utáni történetéből*, Status Könyvkiadó, Csíkszereda, 1999, 87. p.; BALOGH László: *Románia története (XX. század)*, Aula Kiadó, Budapest, 2001, 237. p.; SOULET, Jean-François: *Istoria comparată a statelor comuniste*, Editura Polirom, București, 1998, 156. p.; DELETANT, Denis: *România sub regimul Comunist. Istoria României (Decembrie 1947–Decembrie 1989)*, Editura Corint, București, 2002, 425–427. p.; BODOR Pál: *A hisztéria szükségállapota. Kellemetlen kézikönyv Romániáról*, Szabadtér Kiadó, Budapest, 1990, 214–220. p.; BODOR Pál: A zsarnok „liberalizál”, *Magyar Média*, 2000/1., 50–56. p.
- ³ VINCZE: *i.m.*, 321–329. p.
- ⁴ ENYEDI Sándor: A romániai magyar sajtó és tömegkommunikáció 1944 után, *Régió*, 1991/3., 190. p.
- ⁵ DEMETER Csanád: A szocialista sajtóról, *Areopolisz. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok IX.*, Udvarhelyszék Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely, 2009, 71–87. p.
- ⁶ ENYEDI Sándor: *A magyar művelődés helyzete a II. világháború utáni Romániában*, kézirat, JKGY, (leltári szám: K434), 11–15. p.
- ⁷ *Megyei Tükör*, 1971. november 15., 1–3. p.
- ⁸ Arhivele Naționale Direcția Județeană Harghita [Nemzeti Archívumok Hargita Megyei Igazgatósága, a továbbiakban: ANDJH], fond 663 (Comitetul Județean pentru Cultură și Educație Socialistă Harghita – Szocialista Nevelés és Kultúra Hargita Megyei Tanácsa), dosar 1/1968, 6–12. f.
- ⁹ DEMETER Csanád: Hargita megye kialakulása (1968), *Areopolisz. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok VI.*, Udvarhelyszék Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely, 2006, 217–234. p.
- ¹⁰ KATONA Zoltán: Újra színpadon a Siculus együttes, <<http://www.szekelyhon.ro/archivum/offline/cikk/66788/ujra-szinpadon-a-siculus-egyuttes>> (letöltve: 2012. 08. 23).

- ¹¹ *Uo.*
- ¹² ANDJH, fond 649, dosar 8/1970, 49., 50. f.
- ¹³ *Uo.*
- ¹⁴ *Uo.*
- ¹⁵ *Uo.*
- ¹⁶ FERENCZ S. István: A székelyudvarhelyi ifjúsági bár-klubról, *Hargita*, 1970. február 6., 3. p.
- ¹⁷ JÓZSA Erika: *Beat nemzedék. A Metropol-sztori. Egy tegnapi rockbanda a Holnap városából*, Medium Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2003, 37. p.
- ¹⁸ ANTAL T. Áron: Újra itt a Siculus, *Művelődés*, 1990/10., 11.
- ¹⁹ *Uo.*
- ²⁰ *Uo.*; KOMOROCZY György: Jogászba oltott muzsikus – Beszélgetés dr. Kaizler László székelyudvarhelyi jogással és zeneszerzővel, *Hargita Népe*, 2001. május 16., <<http://www.hhrf.org/hargitanepe/2001/maj/hn010516t.htm>> (letöltve: 2012. 09. 01.).
- ²¹ ANDJH, fond 649, dosar 6/1970, 53., 54. f.
- ²² ANTAL: *i.m.*, 11. p.
- ²³ ANDJH, fond 649, dosar 6/1970, 53., 54. f.; JÓZSA: *i.m.*, 37. p.
- ²⁴ ANDJH, fond 649, dosar 6/1970, 53., 54. f.
- ²⁵ *Uo.*
- ²⁶ *Uo.*
- ²⁷ *Uo.*
- ²⁸ ANTAL: *i.m.*, 11. p.
- ²⁹ BALÁZS András: Kezdődik a Siculus táncdalfesztivál, *Hargita*, 1971. szeptember 1., 1. p.
- ³⁰ *Uo.*
- ³¹ *Uo.*
- ³² MIKLÓS László: Tegnap este megkezdődött a II. Siculus táncdal-fesztivál, *Hargita*, 1971. szeptember 3., 1. p.
- ³³ JÓZSA: *i.m.*, 44. p.
- ³⁴ MIKLÓS László: Siculus fesztivál 71, *Hargita*, 1971. szeptember 4., 1. p.
- ³⁵ BALÁZS: *i.m.*, 1. p.
- ³⁶ JÓZSA: *i.m.*, 41. p.
- ³⁷ *Uo.*
- ³⁸ KOMOROCZY: *i.m.*
- ³⁹ Az 1972-es Siculus fesztivál hangulatát, a rendezvényen részt vevő Cseke Gábor érzékelteti internetes bejegyzésében: <<http://bakternota.blogspot.ro/2012/07/egy-het-tanczene.html>> (letöltve: 2012. 09. 06.).
- ⁴⁰ MAGYARI Lajos: A Siculus-fesztivál előtt, *Megyei Tükör*, 1972. augusztus 31., 3. p.
- ⁴¹ BALÁZS András: Siculus 72, *Hargita*, 1972. szeptember 24., 1. és 2. p.
- ⁴² L. *Uo.*
- ⁴³ *Uo.*

- ⁴⁴ KATONA Zoltán: Volt egyszer egy fesztivál... Emlékezés a Siculus Táncdalfesztiválokra, *Udvarhelyi Híradó*, 2003. április 17., <<http://www.hhrf.org/uh/2003/uh14074t.htm>> (letöltve: 2012. 09. 06.).
- ⁴⁵ SBĂRCEA, George: Siculus 73, *Művelődés*, 1973. november, 34–35. p.
- ⁴⁶ A rendezvény hangulatáról L. Cseke Gábor blogját: <<http://bakternota.blogspot.ro/2012/07/egy-het-tanczene.html>> (2012. 10. 03.).
- ⁴⁷ ANTAL: *i.m.*, 11. p.
- ⁴⁸ *Uo.*
- ⁴⁹ CARAMAN FOTEA, Daniela – LUNGU, Florian: *Disco. Ghid rock*, Editura Muzicală, București, 1979, 191. p.
- ⁵⁰ JÓZSA: *i.m.*, 37. p.
- ⁵¹ KATONA Zoltán: Helyi sikertörténet – a Siculus zenekar, *Udvarhelyi Híradó*, 2000. október 31., <<http://www.hhrf.org/uh/2000/uh11086t.htm>> (letöltve: 2012. 09. 02.).